

7e JAARGANG

NUMMER 4

APRIL 1971

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

1911
1912
1913

DAAD
EN
GEDACHTE

+++++
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
+ HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
+ BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
+ MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
+ HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
+ GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
+ GRIP, AAN DE GEDACHTE.
+++++

van de zelfstandige arbeidzaam
organen wordt een bijvang

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

W A T S T A K E R A C H T E R D E

B R I T S E P O S T S T A K I N G ?

DE POSTSTAKING in Engeland, die vele, vele weken achtereen heeft geduurd, behoort tot het verleden. Wie op het televisiescherm toevalligerwijze de beelden heeft gezien van de laatste, in de open lucht gehouden, stakersvergadering in 't Londense Hydepark, die weet hoe de afloop - onverwachte beëindiging van het conflict als gevolg van het ontbreken van voldoende geldmiddelen in de kas van de betrokken vakbond - bij een deel van de stakers onuitsprekelijke woede heeft gewekt. De kreten waarmee het aftreden van de vakbondssecretaris Tom Jackson werd geeist, waren gewoon niet van de lucht. Wie de berichtgeving in de kranten volgde kan echter tegelijkertijd niet aan de indruk ontkomen, dat een ander deel van de PTT-employé's in Groot-Brittannië minder fel reageerde, zich kennelijk minder bij het stakingsgebeuren betrokken heeft gevoeld. Is hier sprake van een verkeerde indruk als gevolg van een gekleurde berichtgeving door de burgerlijke bladen? Of steekt er wat anders achter? Zou het zo kunnen zijn, dat de menigte in Hydepark bestond uit bitter teleurgestelden, die bij de aanvang van het conflict nog oprecht meenden, dat een vakbond de aangewezen organisatie was om hun belangen te verdedigen? En behoorden zij, die in Hydepark verstek lieten gaan en door afwezigheid schitterden tot diegenen, die van het begin af aan noch in de bond, noch in Tom Jackson enig vertrouwen hadden?

De vragen komen niet zomaar bij ons op. Ze zijn ons ingegeven door het relaas van een Britse postbode, dat we aantreffen in het Britse orgaan "Solidarity", dat naar aanleiding van de staking, diens beschouwing publiceert. De bewuste PTT-man was, op het moment dat de staking uitbrak, niet meer bij de Britse PTT werkzaam. Kort daarvoor werd hij, als gevolg van een hem overkomen arbeidsongeval, ontslagen. Lange tijd was hij bij de PTT in dienst geweest. Van de situatie is hij, getuige zijn mededelingen, grondig op de hoogte. Zij werpen dan ook op de achtergrond van het conflict een belangwekkend licht. Wat hier volgt is géén letterlijke vertaling, doch een uittreksel. We volgen de uiteenzettingen niettemin zo getrouw mogelijk.

Toen, zo schrijft de betrokkene, de onderhandelingen tussen de PTT-directie en de bond op een dood punt gekomen waren, kondigde Tom Jackson, secretaris-generaal van de U.P.W. (Union of Postal Workers = de bond van PTT-personeel), aan, dat hij van plan was een staking te proclameren. Mijn eerste reactie was er een van verwondering. Tom werd door niemand ooit als een militante figuur in de vakbeweging beschouwd. En de U.P.W. is geen bond die op een strijdbaar verleden bogen kan. Integendeel, het is een van de vele bonden, die de belangen van zijn leden opoffert aan een goede verstandhouding met de bazen

Niettemin, de staking werd inderdaad uitgeroepen op 20 januari. Tegelijkertijd werd er bekend gemaakt, dat er geen stakingsgeld zou worden uitgekeerd. Na een bestaan van ongeveer een halve eeuw en zonder dat er ooit sprake was geweest van een grote staking, waren de kassen van de organisatie onvoldoende gevuld.

Er was nog iets gek. Zelfs radicale vakbondsleiders plegen bij het vastlopen van besprekingen hun plannen niet publiek te maken alvorens er met hun medebestuurders over te hebben gesproken. Waarom handelde Tom Jackson anders? Waarom dreigde hij meteen al met het "uiterste wapen"? Ik zocht contact met mijn vroegere collega's van een der Londense sorteerafdelingen. Ze vertelden me allemaal, dat geen enkel lid van de bond en geen enkele functionaris over een eventuele staking was geraadpleegd. Mij bleek voorts, dat de personeelsleden over het algemeen van mening waren, dat de looneis van 15% verhoging beter langs een andere weg dan die van een staking kon worden afgedwongen. Weigeren van overwerk en een stiptheidsactie (zoals in Nederland - red. D. & G.) zouden de PTT-directie voor grote moeilijkheden plaatsen, maar het loon van het personeel zou doorgaan en dat betekende dus, dat zo'n actie veel langer zou kunnen worden volgehouden.

Waarom pleegde de vakbondsleiding geen overleg met de werkers alvorens een staking uit te roepen, waarbij van de werkers het allergrootste offer werd gevraagd? Als het PTT-personeel de strijd verliest (het artikel werd vóór het einde van de staking geschreven - red. D. & G.) dan zal het gevolg zijn, dat de staking als strijdmiddel voor de arbeiders in een wat slechtere reuk komt te staan. Is daarom deze staking soms door de overheid geprovoceerd? Is het wel waar, dat Tom Jackson door de laagstbetaalden tot actie is geprest? De tijd zal het leren, maar ik heb het gevoel, dat er een bijzonder vuil spelletje wordt gespeeld.

Als ik het in dit opzicht bij het rechte eind zou hebben, dan kan ik de regering, de PTT-directie, alsmede hun stromannen in de vakbeweging, wel de verzekering geven, dat de arbeiders gewoon onuitputtelijk zijn in het bedenken van strijdvormen waar zij niet van terug hebben. De PTT-mensen zijn tijdens de duur van deze staking hoe langer hoe meer met elkaar aan 't praten over effectieve strijdmethoden en het gevoel neemt toe, dat de staking allerminst het beoogde effect heeft. Actie óp het werk kan in een geïndustrialiseerde maatschappij of in modern-technisch geoutilleerde bedrijven op velerlei manieren met gunstig gevolg gevoerd worden. Dat weet elke arbeider. De arbeiders in Groot Brittannië weten ook, dat de nieuwe anti-stakingswet in dergelijke strijdmethoden niet voorziet en dat zulke acties óp het werk het veel moeilijker voor de ondernemers maken om bepaalde mensen te isoleren en te slachtofferen.

Uit de onderhandelingen die Tom Jackson tijdens de staking met de directeur-generaal van de posten heeft gevoerd en uit hetgeen hijzelf omtrent die onderhandelingen heeft meegedeeld, is wel komen vast te staan, dat Tom Jackson en de overige vakbondsleiders, mét de regering en alle ondernemers het daarover eens zijn dat er tegen "wilde" stakingen moet worden opgetreden. Dat betekent, dat zowel bij de posten als bij alle overige bedrijven de arbeiders tegelijkertijd tegen de vakbonden als tegen de ondernemers moeten strijden. Bedrijfsorganisatie is de enige manier waarop dat mogelijk is. Het betekent ook, dat naast de beproefde strijdmiddelen van voorheen geheel nieuwe strijdmiddelen zullen moeten worden gehanteerd. Wat voor middelen, dat is een zaak die alleen maar door de arbeiders zelf op het werk kan worden uitgemaakt.

Jackson en alle vakbondsleiders hebben de ondernemers iets te bieden: hun behendigheid in het onder controle houden van de loonstrijd. De ondernemers zijn bereid kleine loonsverhogingen toe te staan als de bonden de arbeiders meer nog dan tot dusver reeds in het gareel houden. De arbeiders ondervinden dat aan den lijve en 't gevolg is, dat zij hun zaken in eigen hand nemen en "wilde" acties beginnen. De poststaking houdt ongetwijfeld verband met de grote solidariteit onder de PTT-mensen, die op alle mogelijke manieren is gebleken. In tegenstelling tot wat de kranten beweren zijn er uitzonderlijk weinig onderkruipers. Dat is anders

dan in het verleden. Daarop hadden de regering en de PTT-directie niet gerekend. Maar hoe dat ook zij, de regering, de PTT-directie of het Britse vakverbond, of alle drie gezamenlijk, zullen Tom Jackson op de knieën dwingen (een voorspelling die volledig is uitgekomen - red. D. & G.). Voor het personeel is het uitblijven van stakingsuitkering geen reden geweest om het hoofd snel in de schoot te leggen. Dat zal dus langs andere weg moeten worden bereikt. Maar als het zover is, zal het inzicht rijpen, dat de strijd alleen door de arbeiders zélf kan worden gevoerd.

Tot zover de beschouwing van de Britse ex-post-man. Hij drukt zich heel duidelijk, maar hier en daar erg behoedzaam uit. Wat hij suggereren wil springt niet-temin wel in het oog. De poststaking wekt de indruk van een doorgestoken kaart. De bond houdt de mythe van voor de arbeiders te vechten met zijn stakingsoproep en doordat er geen stakingsgeld wordt betaald zal het spelletje wel van korte duur zijn. Doordat de bond de strijd begint wordt aan "wilde" actie de pas afgesneden. Ons komt het voor, dat de schrijver van het hier weergegeven stuk daarmee best eens in de roos zou kunnen hebben geschoten!.

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN.

(1e kwartaal 1971)

B.v.B. te M. f. 20.-; A.B. te A. f. 6.-; C.J.B. te A. f. 31,50; C.J.B. jr. te A. f. 5.-; C. v.d. B. te A. f. 5.-; H.B. te A. f. 10.-; A. v.d. H. te A. f. 15.-; C.H. te D. f. 25.-; G.H. te Z. f. 10.-; R.J.S. te A. f. 8.-; R.J.S. te A. f. 7,50; T. d. J. te A. f. 30.-; C.A.R. te R. f. 15.-; P.J.A.M.R. te N. f. 12.-; R.W. te A. f. 21.-; H.J.B.S. te N. f. 7,50; A.v.V. te D.H. f. 12.-; F.A.A. te U. f. 2,50; J.A.S. te R. f. 20.-; H.A. te L. f. 10.-; J.P.P.M. v.d.Z. te D. f. 25.-; D.E. v. D. te D. f. 10.-; H.M. v. R. te N. f. 5.-; W.J.B. te R. f. 5.-; P.S. v.d. B. te L. f. 1,25. Totaal f. 327,25.

Alle gevers van een bijdrage hartelijke dank. Uw bijdragen stellen ons in staat ons werk voort te zetten. Gelukkig mogen wij ons verheugen in een steeds grotere belangstelling. Met uw aller steun zullen ook de nieuwe lezers regelmatig van "Daad en Gedachte" kennis kunnen nemen.

=====

BERICHT AAN DE LEZERS.

De brochure "Was de sociaal-democratie ooit socialistisch" is uitverkocht. Een herziene uitgave staat echter op stapel. In de maand augustus zullen alle lezers die brochure toegezonden krijgen inplaats van "Daad en Gedachte". De redactie.

=====

D E G E E S T V A N S A L T S J Ö B A D E N

W A A R T N I E T M E E R R O N D

SPONTANEITÄT UND MASSENAKTION IM
"WOHLFAHRTSSTAAT" - Die schwedi-
schen Streiks im Winter 1969/70.
Verlag Neue Kritik, Frankfurt/M.
125 blz.

1.

SALTSJÖBADEN is een kleine badplaats in Zweden. De naam ervan zal tot in lengte van dagen verbonden blijven met de meest volledige "godsvrede" tussen kapitaal en arbeid, die ooit sedert het ontstaan van de moderne samenleving is gesloten. Niet door de zéér hoge graad van industrialisatie, niet door de hypermoderne woningbouw, niet door zijn unieke sociale wetgeving, zijn kindercrèches, zijn voortreffelijk ontwikkeld openbaar vervoer of zijn onderwijsexperimenten staat Zweden aan de spits van de kapitalistische ontwikkeling, maar door de "Overeenkomst van Saltsjöbaden".

In het Grand Hotel aldaar werden in de winter van 1938 op '39 onderhandelingen gevoerd tussen de Landsorganisation (LO), het Zweedse vakverbond, en de Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), de vereniging van Zweedse werkgevers. Deze hadden ten doel - zoals een Nederlandse sociaaldemocratische krant het destijds treffend formuleerde - "het uitbreken van grote conflicten, waaronder de gemeenschap te lijden zou hebben, te voorkomen" 1). Het woord "gemeenschap" in de betreffende volzin diende men natuurlijk te verstaan als: de bestáánde gemeenschap, de huidige samenleving, waarin de sociale tegenstellingen het meest karakteristieke vormen, kortom: de kapitalistische maatschappij. Het ging beide onderhandelingspartners er om, die maatschappij te beschermen tegen de gevaren, die haar in de vorm van stakingen bedreigen.

De houding van de Zweedse vakbeweging verschilde in dat opzicht niet van de houding der vakbeweging elders. Nergens echter is de nauwe samenwerking tussen haar en het ondernemersdom zo volledig ontwikkeld en zo formeel-juridisch vastgelegd als in dit Skandinavische land.

De overeenkomst van Saltsjöbaden bepaalde, dat er géén staking, géén uitsluiting en géén boycot mocht worden begonnen eer er getracht was door onderhandelen met de tegenpartij tot een oplossing te komen. Ook werd bepaald, dat de tegenpartij tot onderhandelen verplicht was. Bovendien werd bij die overeenkomst een "Arbeidsmarktcommissie" in het leven geroepen, die de functie kreeg van 'n soort "scheidsgerecht". Van haar zeven leden werden er drie door de SAF, dat wil zeggen door het ondernemersdom aangewezen en drie door de Landsorganisationen, telkens opnieuw voor de tijd van drie jaar. Het zevende lid, de zogenaamd "onpartijdige" voorzitter, diende door de andere zes commissieleden gezamenlijk te worden gekozen. Taak van deze commissie was het om - op verzoek van een der betrokken organisaties, SAF of LO, dan wel op verzoek van de overheid - een onderzoek in te stellen in hoeverre een conflict "storende invloed zou hebben op functies van algemeen maatschappelijk belang". Als dat het geval was zou het conflict moeten worden voorkomen, beperkt of opgeheven. Tenslotte werd in Saltsjöbaden ook de positie geregeld van wat men "de derde man" noemde: degene, die met het conflict tussen twee partijen niet te maken zou hebben en die - zo werd er geredeneerd -

1) "Vooruit", avondblad van 5 januari 1939.

ongestoord zijn gang moest kunnen gaan, wanneer hij werk verrichtte "in het algemeen belang".

Natuurlijk kwam de overeenkomst van Saltsjöbaden volstrekt niet uit de lucht vallen. Ze was geen experiment, dat naar nieuwe verhoudingen de weg moest banen, ze was de formele bekroning van 'n langzaam gegroeide feitelijke situatie. Schrijvende over het verdrag constateerde destijds de Stockholmse correspondent van de "Nieuwe Rotterdamse Courant" 2), dat "bereidheid tot nauwe en oprechte samenwerking in het gemeenschappelijke en dan tevens in het algemeen belang, gebaseerd op wederzijds respect en wederzijds vertrouwen, karakteristiek is voor de betrekkingen tussen de overgrote meerderheid van werkgevers en van werknemers in het Zweden van deze tijd". Er van afgezien natuurlijk, dat "het algemeen belang" een burgerlijke fictie is en niet bestaat, ervan afgezien ook, dat er geen sprake was van een samenwerking tussen werkgevers en werknemers, doch slechts van een samenwerking tussen de ondernemers en het v a k v e r b o n d, had de bewuste correspondent volkomen gelijk. Vier jaar eerder reeds, bij de behandeling van de Zweedse begroting voor 1935, verklaarde het Rijksdaglid Lindman, een vooraanstaand vertegenwoordiger der ondernemers: "In rechtse kringen beschouwen wij de vakorganisaties in de verschillende beroepen als een waardevolle en stimulerende aanvulling van het Zweedse economische leven". Ongeveer op hetzelfde tijdstip zei de heer Vigforss, minister van financiën in de Zweedse sociaaldemocratische regering tijdens een rede in de universiteitsstad Lund, dat de politiek van het kabinet er op gericht was "noodmaatregelen te treffen voor de kapitalistische maatschappelijke orde". Terecht schreef Albert Jensen, redacteur van het syndicalistische dagblad "Arbetaren", dat de uitlating van Lindman "boekdelen" sprak en geen commentaar behoefde, en dat Vigforss "op voortreffelijke wijze het economisch beleid der Zweedse sociaaldemocratie had gekarakteriseerd" 3). Beide uitspraken typeren inderdaad hetgeen er in Zweden aan de hand was.

Al in de jaren 1931 en '32 - de Zweedse sociaaldemocratie was toen nog niet aan het bewind - werd er in Stockholm over gesproken, dat er een wet zou moeten komen, waardoor de strijd van de arbeiders aan banden zou worden gelegd. Voor een niet-sociaaldemocratische regering was dat een onmogelijke opgave. Maar waartoe haar voorgangster niet in staat was, dat nam de sociaaldemocratische regering in Zweden ter hand in 1935. Zij diende in dat jaar een wet in op de vakverenigingen, die aan onderkruipers vérgaande bescherming bood. Dat de Zweedse Rijksdag deze wet toen n i e t heeft aangenomen, was niet de schuld der sociaaldemocratie, noch die der bolsjewisten. Zomin als haar sociaaldemocratische geloofsgenoten heeft de communistische parlamentsfractie (leve de "eenheidsfrontpolitiek") zich tegen de wet verzet. Zij werd verworpen door de conservatieven, die vonden, dat ze niet vérgoeg ging. De Zweedse conservatieven hadden op dat moment nog niet geleerd, dat het niet zo belangrijk is of de bepalingen van de een of andere, tegen de arbeiders gerichte wet bijzonder stringent geformuleerd zijn, maar dat het vooral aankomt op de g e e s t waarin een dergelijke wet tot stand komt en dan wordt uitgevoerd. Tenslotte echter werd in Zweden aan de g e e s t zoveel gewicht gehecht, dat men de gedachte aan een w e t t e l i j k e regeling geheel liet varen. Zij werd volslagen overbodig geacht toen de geest van Saltsjöbaden eenmaal in het land begon rond te waren.

Wij hebben die "geest van Saltsjöbaden" voor het eerst beschreven gezien door diezelfde Stockholmse correspondent van de N.R.C., die wij zopas al even aan

2) "N.R.C.", ochtendblad van 4 augustus 1939.

3) Wij hebben zowel de uitspraak van het Zweedse Rijksdaglid Lindman, als de uitspraak van Vigforss en het commentaar daarop van Albert Jensen ontleend aan een artikel van deze laatste, dat verschenen is in "De Syndikalist", het orgaan van het toenmalige Nederlands Syndikalistisch Vakverbond, van 20 en 27 april 1935.

het woord hebben gelaten. "Stakingen raken uit de mode" luidde het opschrift, dat boven zijn beschouwing was geplaatst 4) en hij schreef daarin, dat de overeenkomst van eind 1938 "in alle geval betekenis heeft als krachtig getuigenis van de goede wil, waarmee de leidende mensen onder de werkgevers en onder de werknemers bezield zijn om door samenwerking, door vertrouwelijk en oprecht overleg, onderlinge geschillen tot een voor beide partijen bevredigende oplossing te brengen".

Nog duidelijker is de schildering door een zekere Nils Holmström, een van de ondernemers-vertegenwoordigers, die destijds aan de onderhandelingen heeft deelgenomen. Hij schreef in 1967 in het werkgeversblad "Arbetsgivaren": "Wat vooral vermeldenswaard is, dat is niet het totstandkomen van de basisovereenkomst zelf, ofschoon er in die overeenkomst sprake is van interessante technieken met behulp waarvan regelingen tot stand kunnen worden gebracht. Het belangrijkste echter was destijds het bewustzijn van een natuurlijke saamhorigheid en een menselijk begrip, dat geleidelijk aan ontstond bij alle vertegenwoordigers die bij de besprekingen aanwezig waren, zowel bij de arbeidersvertegenwoordigers 5) als bij de vertegenwoordigers der ondernemers... Het stemt tot dankbaarheid, dat de geest, die zich van deze kleine kring meester maakte, later tot heel het organisatieleven doordrong en er daardoor ongetwijfeld wezenlijk toe heeft bijgedragen dat er tientallen jaren lang op de Zweedse arbeidsmarkt betrekkelijk gezonde verhoudingen hebben geheerst".

Hoe de verhoudingen waren, die de heer Holmström "gezond" belieft te noemen, en hoe "menselijk" het begrip van de Zweedse ondernemers is, zal verderop in dit verhaal nog blijken.

In de zomer van 1939, nadat onder meer door het reeds genoemde artikel in de N.R.C. de overeenkomst van Saltsjöbaden hier te lande de aandacht had gekregen die zij ontegenzeggelijk verdiende, werd daarop uitvoerig commentaar geleverd door onder meer "De Vrije Socialist". De betekenis van het akkoord werd in dat blad aan de lezers met een eenvoudige optelsom verduidelijkt.

Stel, zo heette het 6), dat de Zweedse werkgeversorganisatie met een bepaald voorstel komt. Als de drie vertegenwoordigers van het vakverbond t e g e n stemmen, de drie afgevaardigden van het werkgeversverbond vóór en de "onpartijdige buitenstaander" die dat gezelschap presideert stemt óók v ó ó r, dan heeft de "nauw op wederzijds respect" gebaseerde samenwerking feilloos in het belang van het ondernemerdom gewerkt en dan hebben de drie zogenaamde werknemersvertegenwoordigers bovendien voor 't front van de arbeidersklasse nog de schone schijn opgehouden. In hoeverre echter is het gerechtvaardigd een dergelijke stemverhouding aan te nemen? De drie stemmen vóór van de werkgevers-afgevaardigden staan natuurlijk wel vast. Met de drie stemmen tegen van de vakbondsmensen echter is dat geenszins het geval. Van vakbondsvertegenwoordigers, die een overeenkomst als die van Saltsjöbaden sluiten, valt alles te verwachten. Het is volstrekt niet ondenkbaar, ja zelfs reëel aan te nemen, dat sommigen hunner of zij alle drie, zich achter een voorstel van de ondernemers scharen, omdat het vakbondsbelang vaker met dat van de werkgevers zal samenvallen dan er tegengesteld aan zijn. Wat de "onpartijdige" voorzitter betreft: het zal, gezien de klasse-herkomst van dat soort lieden, praktisch nauwelijks voorkomen, maar zuiver theoretisch is het denkbaar, dat hij zijn stem anders uitbrengt dan de drie werkgevers-afgevaardigden. Die theoretische mogelijkheid is natuurlijk slechts het bekijken waard, indien tevens de drie vakbondsmensen hun veto hebben laten horen. In dat geval is het-

4) "N.R.C.", ochtendblad van 4 augustus 1939.

5) Natuurlijk wordt hier weer ten onrechte van "arbeidersvertegenwoordigers" gesproken. Bedoeld worden: de vertegenwoordigers van het vakverbond!

6) "De vakbeweging in Zweden", "De Vrije Socialist" van 19 augustus 1939.

geen de werkgevers willen in de "Arbeidsmarktcommissie" met 4 tegen 3 verworpen. Wat zal er dan gebeuren?

Het antwoord op die vraag, zo werd destijds in "De Vrije Socialist" betoogd, geeft de Engelse ervaring van 't jaar 1919. Het Britse kapitalisme zag zich toen geplaatst tegenover het dreigende gevaar van een omvangrijke staking in de kolnmijnen. Een gemengde commissie, bestaande uit zes vertegenwoordigers van de mijnwerkersbond en zes vertegenwoordigers van de mijnneigenaren en gepresideerd door Sir John Sankey, werd ingesteld om de dreiging af te wenden. De staking, die op de 15e maart beginnen zou, werd opgeschort om een uitspraak van de commissie af te wachten. Op de 20ste maart publiceerde zij een voorlopig rapport. Daarin werden een loonsverhoging én een werktijdverkorting aanbevolen en bovendien medezegenschap van de arbeiders. Dezelfde avond sprak de minister-president A. Bonar Law in het parlement. Hij verklaarde, dat de regering vastbesloten was een eventuele mijnwerkersstaking met alle haar ten dienste staande middelen te breken, maar hij gaf tevens de verzekering, dat de regering bereid was de aanbevelingen uit het rapport der commissie-Sankey zowel naar de geest als naar de letter in praktijk te brengen. Eén dag later bevestigde hij die verzekering zwart op wit in een brief aan de secretaris van de mijnwerkersbond. Op 26 maart werd de vraag: staken, ja of nee? voorgelegd aan een vergadering van mijnwerkersgedelegeerden. Op grond van de plechtige verzekering van Bonar Law werd de staking afgelast. Op 23 juni verscheen het definitieve rapport van de commissie-Sankey. Haar zes vakbondsleden en Sir John Sankey zelf pleitten niet slechts voor datgene wat ook al in het interim-rapport gestaan had, maar zelfs voor nationalisatie. Vijf van de zes vertegenwoordigers der mijnneigenaren keerden zich vierkant tegen de voorstellen van de meerderheid. De zesde, Sir Arthur Duckham, kwam met eigen aanbevelingen voor de dag, die zó weinig voorstelden, dat ze in de volksmond terstond gekarakteriseerd werden als "Duckham en water". Zeven tegen zes dus. Maar dat bette de regering niet om, haar toezeggingen ten spijt, op 18 augustus bij monde van Lloyd George in het Lagerhuis te verklaren, dat zij een nationalisatie van de mijnen afwees en met voorstellen zou komen die min of meer geënt waren op de aanbevelingen van Sir Arthur Duckham. De Britse heersende klasse, met andere woorden, trok zich van het hele Sankey-rapport geen bliksem aan. 7).

"Zie daar", zo werd - met een verwijzing naar de kwalificatie in de N.R.C. - in "De Vrije Socialist" bij die Britse ervaring aangetekend, "het oprechte overleg der bourgeoisie in de praktijk." Ten aanzien van het "wederzijds respect" werd opgemerkt, dat "de bourgeoisie slechts dan respect voor het proletariaat heeft, wanneer dit zijn tanden laat zien en tot de strijd overgaat". "De Zweedse arbeiders", zo werd er aan toegevoegd, "zullen dit leren begrijpen, ondanks de overeenkomst van Saltsjöbaden." Het was een verwachting die ruim dertig jaar later letterlijk werd vervuld.

WIJ ZIJN in het voorafgaande uitvoerig op de eind 1938 gesloten overeenkomst tussen het Zweedse vakverbond en de Zweedse werkgeversorganisatie ingegaan omdat men zonder kennis van hetgeen zich destijds afspeelde het sociale klimaat in Zweden niet verstaat, noch de ingrijpende betekenis kan beseffen van de twee

7) De hele gang van zaken - met de letterlijke tekst van de brief van Bonar Law aan de secretaris van de Mijnwerkers Federatie - wordt uitvoerig beschreven in Allen Hutt, "The post-war history of the British Working Class" ("De naoorlogse geschiedenis der Britse arbeidersklasse"), Londen 1937, blz. 17 t/m 22. Zijn relaas wordt volledig bevestigd door G.D.H. Cole, "A short history of the British Working Class Movement 1789-1927, Volume III, blz. 167 t/m 170. Beiden zijn bekende Britse geschiedschrijvers over de arbeidersbeweging.

grote stakingen, die in de winter van 1969 op 1970 het symptoom vormden van een totale ommekeer. Nog eer zij achter de rug waren verklaarde op 25 januari 1970 dezelfde heer Nils Holmström, die wij al als spreekbuis van de Zweedse ondernemers ten tonele hebben gevoerd, dat van de luttele jaren eerder nog zo lyrisch en geestdriftig door hem beschreven en geprezen "geest van Saltsjöbaden" niet veel meer over was.

Wij ontlenen zijn woorden aan 'n kort geleden in Duitsland verschenen boekje, waarvan titel en uitgever aan het begin van dit opstel staan vermeld. Het werkje is samengesteld uit twee Zweedse brochures, die door de redactie van het Zweedse tijdschrift "Zenit" werden gepubliceerd. De ene brochure handelt over de staking van de havenarbeiders van Göteborg in november 1969. De andere brochure heeft de staking van de mijnwerkers in Kiruna, Malmberget en Svappavaara tot onderwerp. De eerste duurde een week, de tweede twee volle maanden. Beide hebben het openbare leven in Zweden buitengewoon geschokt. Wij hebben niet verzuimd aan de gebeurtenissen destijds aandacht te besteden 8). Het spreekt vanzelf, dat de schildering ervan door Zweden, die ten dele ooggetuigen zijn geweest, véél uitvoeriger is. Juist aan die uitvoerige schildering, waarbij de ontwikkeling soms van dag tot dag gevolgd wordt, dankt het boekje zijn grote betekenis. Wat de Duitse uitgeverij de Westeuropese lezer heeft geboden is een verzameling hoogst belangwekkend materiaal, dat hem in staat stelt tot een eigen oordeel en dat hem bovendien in staat stelt latere ontwikkelingen in Zweden - zoals de recente strijd van het overheids personeel aldaar - beter te verstaan.

Over dat materiaal - en over de conclusies, die de Zweedse auteurs er uit getrokken hebben - zullen wij aanstonds nog nader spreken. Alvorens dat te doen, menen wij ervoor te moeten waarschuwen, dat men de door de stakingen van eind '69 en begin '70 teweeggebrachte, respectievelijk geopenbaarde verandering in het Zweedse sociale klimaat n i e t z ó moet opvatten als zou er o p e e n s e e n einde zijn gekomen aan een 31-jarige periode van volstreekte arbeidsrust. Ook tussen het sluiten van de overeenkomst van Saltsjöbaden en de havenstaking van Göteborg in de herfst van '69 zijn er in Zweden arbeidsconflicten geweest. Het schijnt noodzakelijk daar even bij stil te staan, omdat herhaaldelijk, in diverse publicaties, de indruk gewekt wordt van het tegendeel. Nog zeer onlangs heeft Rien Brongers in "De Groene" 9) Zweden "tot voor vrij kort een paradijs op aarde voor wat betreft de arbeidsvrede" genoemd. Het is een bewering, die alleen maar juist is in vergelijking met hetgeen elders aan de hand is. Van Zweden ging weliswaar tientallen jaren achtereen de roep uit, dat het "een land zonder stakingen" zou zijn, maar de werkelijkheid stemt met die roep niet overeen. Toen de correspondent van de N.R.C. in de zomer van '39 constateerde, dat "stakingen" in Zweden "uit de mode raken", moest hij tegelijkertijd vaststellen, dat ze er desondanks toch nog wel degelijk waren. Hij noemde daarvan een groot conflict in het horecabedrijf in 1938 en een staking bij de boekdrukkerijen en binderijen in hetzelfde jaar, dat naar zijn schattingen - de statistiek was op het moment dat hij schreef nog niet gereed - in totaal een kleine $3\frac{1}{2}$ miljoen verloren werkdagen te zien zou geven. Het is juist dat sedert Saltsjöbaden, geheel overeenkomstig de bedoelingen, het aantal stakingen verminderde, geheel en al verdwenen ze niet.

Om er enkele op te sommen: in februari 1951 is er een staking van de bootwerkers in alle grote Zweedse havens; in het voorjaar van 1953 zijn er omvangrijke stakingen in de Zweedse levensmiddelenindustrie en in 'n paar electriciteitswerken; in januari 1954 breekt er een conflict uit in de Zweedse wijndepôts; in oktober 1954 leggen de havenarbeiders van Göteborg het werk neer; in maart 1959 is er sprake van een arbeidsconflict bij de Skandinavische vliegtuigmaatschappij SAS, waarbij ook het Zweedse personeel betrokken is; een stakingsdreiging bij de natio-

8) "Daad en Gedachte", maart 1970.

9) "De Groene" van 27 maart 1971.

nale Zweedse luchtvaartonderneming "Lingeflyg" kan slechts op het nippertje worden voorkomen; in oktober 1966 tenslotte wordt er gestaakt door de Zweedse leraren. Van deze stakingen zijn die in de havens de belangrijkste, niet slechts vanwege het aantal erbij betrokken arbeiders, maar ook vanwege hun karakter. De staking in Göteborg van oktober '54 was gedeeltelijk "wild", die welke in 1951 in de Zweedse havens uitbrak was het volledig.

Over de laatstgenoemde strijd schreef 't officiële sociaaldemocratische dagblad "Morgon-Tidningen", dat het de eerste havenstaking in Zweden was na dertig jaar en dat "de discipline van de Zweedse vakbondsleden respect geoogst had zowel in het land zelf als in het buitenland" 10). Tegelijkertijd oefende de sociaaldemocratische krant bittere kritiek uit op "'n handjevol lieden, dat de goodwill in gevaar bracht, die de Zweedse vakbeweging voor zichzelf en voor de arbeidersbeweging had gekweekt". In gelijke geest liet zich 't conservatieve "Svenska Dagbladet" horen. Die krant zei, dat "het niet in de traditie van de Zweedse vakbeweging lag om macht vóór recht te laten gelden". De liberale "Dagens Nyheter" verklaarde, dat "de bootwerkers ernstig nadeel hadden berokkend aan hun eigen zaak" 11). Dergelijke uitspraken, van die zijden, laten er geen enkele twijfel over wat of er aan de hand was. Tegenover de officiële en zogenaamde "arbeidersbeweging", wier inkapseling in de burgerlijke maatschappij van het kapitalistische Zweden te Saltsjöbaden formeel bekrachtigd was, manifesteerde zich de beweging van de arbeiders. Bijna twintig jaar voordat in het Noordzweedse ijzerertsgebied van Kiruna de "geest van Saltsjöbaden" ten grave wordt gedragen, werd zijn doods-klok geluid door de Zweedse havenarbeiders.

Het boekje waarmee wij ons hier bezig willen houden noemt de Zweedse stakingen in de winter van '69 op '70 "iets nieuws" (blz. 88). Daarmee kunnen wij tot op zekere hoogte instemmen, mits er maar niet mee bedoeld wordt, dat zij uit de hemel zijn komen vallen. De "geest van Saltsjöbaden" is niet op een bepaalde dag gestorven. Zijn dood is een proces geweest, zoals hij ook door een maatschappelijk proces tot leven werd gewekt 12). Zoals steeds in de geschiedenis van het kapi-

-
- 10) Wij citeerden hierboven met instemming een uitspraak volgens welke de bourgeoisie slechts dan respect voor het proletariaat heeft wanneer dit zijn tanden laat zien. Wij handhaven die mening natuurlijk onverzwakt. Wanneer "Morgon-Tidningen" van het "respect" spreekt, dat "de discipline", dat wil zeggen de strijdloosheid, van de vakbeweging zou hebben gewekt, dan is dat uiteraard een voorstelling van zaken, waarmee de Zweedse arbeiders grootscheeps belazerd worden!
- 11) Geciteerd uit het Amerikaanse blad "Christian Science Monitor" van 27/3-'51.
- 12) In april 1937 was er in Zweden een staking in het bouwbedrijf, waarbij circa vijftigduizend arbeiders betrokken waren. Reeds bestond er in de Zweedse vakbeweging een langzamerhand gegroeide traditie, dat het werk niet mocht worden neergelegd eer alle bemiddelingspogingen gestrand waren. Van die traditie werd bij de bouwvakstaking afgeweken. Door de bouwarbeidersbonden. Want de bewuste staking was niet "wild". De bonden brachten echter een voorstel van de rijksbemiddelaars niet eens in stemming. Ze waren bevreesd, dat een geringe meerderheid, gevormd uit hun leden in kleinere plaatsen, het aan zou nemen tegen de zin van de metselaars en de timmerlieden in de steden. Voor de besturen zouden daar moeilijkheden uit zijn voortgevloeid. De situatie in het bouwbedrijf en in de bouwarbeidersbonden liet blijkbaar een andere opstelling der besturen nog niet toe. De vakbeweging als geheel echter was al verder geïntegreerd. Vandaar dat het vakverbond het optreden van de twee organisaties in de bouw uiterst scherp veroordeelde. Waarmee men hier te maken had was een conflict in de Zweedse vakbeweging, dat gekarakteriseerd kan worden als een fase uit de strijd, die binnen de Zweedse vakbeweging tegen mythe en traditie gevoerd moest worden eer er van "Saltsjöbaden" sprake kon zijn.

talisme en van de arbeidersstrijd zijn de verschijnselen die zich daar voordoen het resultaat van een ontwikkeling. Wij zullen nog zien waarom het zin heeft daaraan nadrukkelijk te herinneren.

HET ZOU MOEILIJK vallen voor 'n boekje over de Zweedse stakingen in de winter van '69 op '70 een geschiktere titel te bedenken dan de Duitse uitgeverij gekozen heeft. Hij geeft inderdaad precies weer waarvan er in dat land op 't bewuste tijdstip sprake was: van spontane strijd en van massa-actie. Dát dit zo was nu komt uit de tekst ook duidelijk naar voren.

"De havenarbeiders", zo zeggen de Zweedse auteurs in dat gedeelte, dat op de strijd in Göteborg betrekking heeft, "eisten het recht op, z e l f over hun arbeidscontracten en loontarieven te beslissen, wilden derhalve die beslissing niet aan de vakbond overlaten." ... "De havenarbeiders hebben tijdens de staking opnieuw de noodzakelijkheid aangetoond, dat zij hun belangenstrijd van onder op, oftewel z e l f voeren." (blz. 21).

In het aan de staking in de ijzerertsminen gewijde deel schrijven ze:

"Een van de eerste vragen waarvoor de stakers zich gesteld zagen was deze, of het een georganiseerde staking moest zijn of niet. Konkreet werd daarmee bedoeld, dat het er om ging of de stakers de zaak in eigen hand moesten nemen en een stakingscomité moesten kiezen dan wel het aan de vakbond moesten overlaten om het geschil samen met de mijnmaatschappij, de L.K.A.B. 13) te regelen."

In aansluiting hierop heet het (blz. 81, 82 en 83):

"Bij de officiële sociaaldemokratische propaganda tegen de mijnwerkers werd gezegd, dat de vorming van een stakingscomité de staking onnodig verlengde. Het ging echter om een principiële, maar ook direct praktische kwestie.... Noch de L.K.A.B., noch de vakbond heeft gedurende de eerste drie dagen van de strijd, eer in de stakersvergadering te Kiruna een comité gekozen werd, een houding aangenomen waaruit zou kunnen worden afgeleid, dat er zonder strijd sprake zou kunnen zijn van verbeteringen voor de arbeiders... Nog in januari bijvoorbeeld was er bij de autofabriek SAAB in Trollhättan, bij de VOLVO-fabriek en in Grängesberg - notabene na een korte bezettingsstaking 14) - door de bond een overeenkomst gesloten die duidelijk bewees, dat de arbeiders volledig terzijde konden worden gesteld indien ze niet tot het laatste ogenblik toe de situatie controleerden"... Vandaar dan in Kiruna "het taaie conflict met de bond omtrent de leiding van de onderhandelingsdelegatie. 't Ging er om of de delegatie geleid kon worden door een gewone arbeider, die door 4.700 collega's als woordvoerder bij de onderhandelingen was gekozen, dan wel of de leiding persé bij een vakbondsfunctionaris diende te berusten. Voor de vakbondsleiding was dat een prestigekwestie; voor de arbeiders was het een zaak van werkelijke democratie en van de beste resultaten. Want volgens het gebruik is bij zulke onderhandelingen op plaatselijk niveau de woordvoerder op het beslissende moment de enige, die zich naar de werkgever begeeft en hij oefent daarmee een beslissende invloed uit. Hoe het in de praktijk tussen werkgever en secretaris van de plaatselijke vakbondsafdeling kan toegaan schetst zekere Rantatalo, de plaatselijke voorzitter van de mijnwerkersbond in Kiruna. Hij was met de secretaris meegegaan omdat hij wel eens wilde weten, wat zich achter de gesloten deuren af zou spelen. Nadat de heren van de L.K.A.B. zich van de eerste verandering hadden hersteld zei directeur Göransson, dat de tekst van de overeenkomst dusdanig verpakt diende te worden, dat deze door de arbeiders geaccepteerd

13) L.K.A.B. = Luosavaara Kurinavaara Aktie Bolaget, de staatsijzerertsmaatschappij.

14) Zoals men ziet waren er nog wel meer stakingen dan die welke wij boven vermeld hebben.

zou kunnen worden. Rantatalo stond op en ging; secretaris Fahlman bleef zonder protest zitten."

Bovenstaande regels tonen, evenals trouwens die bladzijden van de brochure waarin het verloop van de staking van dag tot dag geschilderd wordt, dat de strijd in de aanvang een "gemengd" karakter had, dat wil zeggen: weliswaar spontaan begonnen en "wild" was, maar daarom volstrekt nog niet helemaal buiten het plaatselijk vakbondsapparaat om ging. Pas onder de druk van de omstandigheden treden de arbeiders hoe langer hoe zelfstandiger op. Voor hen is kennelijk de "eigen" strijd geen "beginsel" maar een kwestie van harde noodzaak en praktijk. Belangwekkend is ook, dat uit de feiten blijkt, dat op de allereerste stakersvergadering niet 'n comité voor de strijd, doch een comité voor de onderhandelingen wordt gekozen. Het zijn dergelijke realistische beelden waaraan het boekje over de Zweedse stakingen zijn grote betekenis ontleent.

"De stakingsleiding", zo lezen we verder, "verlangde voor alles, dat de onderhandelingsdelegatie in haar geheel zo lang mogelijk de besprekingen met de directie zou voeren. Indien het op het laatst, overeenkomstig het gebruik, noodzakelijk zou blijken dat ze door één man werden afgerond, dan wist men tenminste aan de hand van de voorafgaande gesprekken wie daarvoor het meest geschikt was..."

Over de strijd vernemen we verder:

"De eenheid in de mijnwerkersstaking kwam tot stand door de zelfstandige massabeweging tegen een gemeenschappelijke tegenstander. De leiding wordt opgedragen aan arbeidskameraden, die voor de zich aandienende taken het geschiktst lijken. Het doel van de strijd wordt door alle betrokkenen tesamen vastgesteld.. De voorwaarde voor het tot stand komen van zulk een eenheid, trots vroegere onderlinge tegenstellingen en ondanks van buiten af ondernomen pogingen om verdeeldheid onder de arbeiders te zaaien, vormden de voortdurende massa-vergaderingen. De stakingsleiding legde daarin in het openbaar rekenschap af en de arbeiders beslisten zelf. Het gevaar van een koehandel achter de schermen was gering, want daarmee kunnen wel enkelingen beïnvloed worden maar geen grote vergadering..."

Helaas is het niet mogelijk binnen het bestek van dit artikel alles uit het boeiende materiaal te citeren wat men wel zou willen. De lezer verneemt hoe de arbeiders, telkens en telkens weer gedwarsboemd door vakbondsfunctionarissen, hun wil doorzetten. Hij leest van welke middelen zij zich bedienen om hun actie te organiseren en hij leest ook hoe alle pogingen van de vakbondsfunctionarissen om hen tot werkhervatting te bewegen op die middelen schipbreuk leiden. Hij leest hoe 't middel van de bedrijfsbezetting gehanteerd wordt om grotere druk uit te oefenen; hij verneemt hoe het juist de jongste en onervarenste arbeiders zijn, die - omdat ze het minste last hebben van de vakbondstraditie - het krachtigst optreden. Hij leest telkens en telkens weer hoe de arbeiders iedere poging van de bond om zich als "bemiddelaar" te presenteren afwijzen en hoe zij er op staan, dat de directie van de mijnonderneming het stakingscomité als onderhandelingspartner erkent en direct dáármee besprekingen voert.

Scherp schildert de brochure de arbeidersvijandige praktijken van de bond en óók laat de brochure zien hoe die praktijken soms succes hebben. De arbeiders staan namelijk in drie verschillende stadjes in de strijd en in 't kleinste plaatsje, in Lulea, slaagt de bond er in met geraffineerde intriges de strijd naar een nederlaag te voeren. Daartegenover staan dan al die gevallen waarin de krachtige houding der stakers verhindert dat de vakbeweging ook maar enige vat op hen weet te verkrijgen.

Interessant is ook wat er in de brochure gezegd wordt over het optreden van bepaalde groepen. We vernemen bijvoorbeeld, in verband met de staking van de havenarbeiders in Göteborg, het volgende:

"De jeugdorganisatie van de Communistische Partij - "Vänsterns Ungdomsförbund" (VUF) - begrêep geen sikkepit van de grote betekenis der eenheid van actie. Zij stuurde de havenarbeiders een telegram, waarin zij hun vroeg steun te willen

verlenen aan de "vorming van een revolutionaire communistische partij". Zouden de havenarbeiders daarop ingegaan zijn, dan zou er nog tijdens hun strijd verdeeldheid in hun rijen zijn ontstaan en dan zou daarmee hun eenheid van actie opgehouden hebben te bestaan..."

De lezer hoort ook, dat de Zweedse maoïsten in de strijd van de havenarbeiders geen enkele rol gespeeld hebben, evenmin als in de staking in het ijzerertsgebied.

"De K.F.M.L. ("Kommunistisk Förbund Marxistister Leninisterna", d.w.z. de Zweedse Maoïsten) kwam", zo leest men op blz. 120, "al op de 13e december (dus heel kort na het begin van de mijnstaking - red. D. & G.) met de radicale stakingsleiding in conflict toen zij in een door het stakingscomité georganiseerde demonstratie manifesten verdeelde waarin tot de vorming van een nieuwe marxistisch-leninistische partij werd opgeroepen. En dat", zo luidt de kritiek van de schrijvers van het boekje, "notabene op een moment waarop allerwege door de vijanden verkondigd werd (net als in Rotterdam - red. D. & G.), dat de staking het werk was van bepaalde samenzweeiders en de arbeiders zich de uiterste inspanning moesten getroosten om de eenheid van actie te bewaren ondanks alle politieke verschillen. De K.F.M.L. hield het bovendien voor doelmatig om tijdens de staking in Malmberget een "massabijeenkomst" te organiseren ter viering van Stalins geboortedag. Hoe onrealistisch dat alles was bleek ondubbelzinnig. Op de uitgeschreven "massa-bijeenkomst" verschenen zegge en schrijven zeven personen!"

Over de Zweedse communistische partij (VPK = "Vänsterpartiet Kommunisterna") wordt in het boekje meegedeeld, dat zij aan haar leden in het ertsgebied de raad gaf om conflicten met de vakbewegingsbureaucratie zoveel mogelijk te vermijden en vooral niet te ver te gaan. Die houding - aldus de schrijvers - heeft er toe bijgedragen dat "vele arbeiders onzeker werden en de stootkracht van de staking kleiner werd". Hun algemene conclusie: "Geen enkele (officiële) organisatie was opgewassen tegen de eisen, die de situatie stelde en de arbeiders bekeken al die organisaties even kritisch".

"Het belangrijkste feit van de staking", zo leest men op blz. 80 over de gebeurtenissen in het Noord-Zweedse ijzerertsgebied, "is dat de arbeiders zichzelf ontdekten, zich bewust werden van hun mogelijkheden, hun macht en hun klasse-saamhorigheid. Tal van arbeiders, die vroeger nooit in het openbaar optraden of vertrouwensposities bezetten, zijn tijdens de staking op de voorgrond getreden. In de stakersvergaderingen voerden zij het woord over hun ervaringen, over het bedrijf, over de maatschappij en over hun strijd. Zij leidden zélf een grote staking van zeker 4.500 arbeiders op drie verschillende plaatsen tegelijkertijd, die onderling 130 kilometer van elkaar lagen. Zij bemerkten daarbij hoe functionarissen, politieke baantjesjagers en directieleden sidderden voor hun macht".

Dat diezelfde arbeiders bij het begin van de actie nog van allerlei illusies vervuld waren, daarover laat het boekje ook geen enkele twijfel bestaan. Zo leest men bijvoorbild, dat de arbeiders volstrekt niet verwacht hadden, dat de zogenoemde Zweedse "arbeidersregering" zich er hardnekkig tegen zou verzetten, dat er directe onderhandelingen gevoerd zouden worden tussen de stakers en de directie van de L.K.A.B. Uit de beschrijving van de gebeurtenissen blijkt, dat dergelijke illusies snel plaats maakten voor een helder inzicht in de keiharde realiteit alleen doordat de arbeiders bij hun actie gewoon met hun neus op de feiten werden gedrukt.

Als de auteurs van het boekje de gebeurtenissen samenvatten, dan zeggen zij: "De stakingsbeweging werd gekenmerkt door 'n directe, door een proletarische democratie. De richtlijnen en beslissingen werden door de stakers zelf getrokken en genomen in hun massa-vergaderingen. Als voortaan iemand het verschil wil weten tussen burgerlijke en proletarische democratie, dan behoeft men hem slechts te wijzen op het verschil in optreden tussen de mijnwerkersvakbond met zijn statuten, die de macht van een kleine minderheid en een apparaat moeten garanderen ener-

zijds, de stakingsbeweging, die de macht direct en zonder omwegen aan de arbeiders zélf schonk anderzijds."

Bij hun samenvatting zeggen de samenstellers van het boekje (blz. 98):

"Bij de stakingen zag men een eenheid van actie van arbeiders met zeer verschillende ideologische-, organisatorische- en politieke opvattingen. Hetzelfde gold van de stakingscomité's. Als de vijand zo'n actie onder druk zet, wanneer een beroep gedaan wordt om rust en orde te handhaven, wanneer gezegd wordt, dat de arbeiders vertrouwen moeten hebben in de beloften van de werkgevers en van de vakbondsfunctionarissen, wanneer ze tot werkhervatting worden opgeroepen, dan is er behoefte aan een stakingsleiding, die ongevoelig is voor de zweep van de sociaaldemocratische partij.."

Even verder heet het - zeer terecht - dat "een centraal element bij de staking in het Zweedse ertsgebied het streven was om zélf te beslissen. Daarom kwam het er op aan dat de strijd 'n democratisch karakter had. Alle belangrijke besluiten werden door de arbeiders zelf in de stakersvergaderingen genomen en de onderhandelingen met de directie werden gevoerd door de vertrouwenslieden van de arbeiders en niet door van buiten hun rijen komende functionarissen."

Op een andere plaats (blz. 114) wordt opgemerkt:

"De steeds weer gehouden massa-vergaderingen vormden het mechanisme waarmee de eenheid werd gehandhaafd. Daarmee werd een werkzame, democratische en door iedereen geaccepteerde massa-organisatie geschapen, die zich een leiding gaf, waarvan steeds weer opnieuw rekenschap en verantwoording werd verlangd. De massa vergaderingen hadden meer in de melk te brokkelen dan heel het machtige apparaat van de sociaaldemocratische partij."

Niettegenstaande dat alles, de uitvoerige schilderingen over de betekenis van het spontane optreden der arbeiders ten spijt, komen de schrijvers van het boekje over de Zweedse stakingen tenslotte tot gevolgtrekkingen, die met datgene wat ze zelf zo uitvoerig hebben laten zien en beschreven volledig in strijd zijn. Dat gebeurt hier en daar zó bruusk, met zulk een volledige negatie van wat men zelf even te voren geconstateerd heeft, dat de lezer soms moeite heeft om zijn ogen te geloven.

NA BLADZIJDEN lang te hebben uitgeweid over 't spontane karakter der Zweedse stakingen van eind '69 en begin '70, na te hebben laten zien hoe de arbeiders bij hun massa-acties in strijdcomité en stakersvergadering de organen schiepen die hun in staat stelden een m a c h t te vormen en hun eenheid te bewaren, na tevens te hebben aangetoond, dat de volstrekke afzijdigheid van iedere politieke doelstelling en van ieder politiek streven voor die eenheid de onmisbare voorwaarde was, gaan de auteurs van het boekje dat wij hier bespreken aan het slot daarvan plotseling overstag.

In een slothoofdstuk, dat - uiterst karakteristiek - de titel draagt van "Politieke perspectieven", verklaren de schrijvers, na aanvankelijk op de zojuist genoemde facetten van de strijd te hebben gewezen, dat de stakingen in Göteborg en in het noordelijk ertsgebied gekenmerkt werden door het ontstaan van "een bewuste voorhoede in de strijd van de gehele arbeidersklasse". Van die voorhoede zeggen zij, dat zij niet beantwoordt aan Lenins definitie van een voorhoede, omdat het gaat om een voorhoede in de economische strijd en niet om een politieke organisatie met een duidelijke politiek, zoals hem voor ogen stond en zoals hij in de vorm van de bolsjewistische partij geschapen heeft. Toch betekent - we laten nog steeds de auteurs van het behandelde boekje aan het woord - het ontstaan van de "voorhoede" die zij menen waar te nemen, geenszins, dat Lenin's theorie ondersteboven wordt geworpen. Integendeel, het bewijst, zeggen ze, op geheel nieuwe wijze de juistheid van Lenin's theorie. Twee bladzijden verder wordt deze "voorhoede in

de strijd der gehele arbeidersklasse" opeens, zonder blikken of blozen "de voorhoede voor de Zweedse Arbeiderspartij" genoemd. Tegelijkertijd beklemtonen de samenstellers van het boekje dan nog een keer, dat men te maken had "met een massabeweging, die tot uitgangspunt van een nog veel bredere massa-beweging worden kan." In dat verband, betogen ze, dienen zich, "van revolutionair politiek standpunt" tal van gecompliceerde problemen aan, zoals bijvoorbeeld: 1. de verhouding tussen de stakingsbeweging als massabeweging en de diverse politieke organisaties, die er aanspraak op maken "de arbeidersbeweging" te vertegenwoordigen; 2. de beperkingen waaraan de stakingsbeweging als voorhoede onderhevig is; en 3. de betrekkingen tussen de opbouw van een revolutionaire voorhoede en een massabeweging.

Men behoeft niet eens erg diep over deze uiteenzettingen na te denken om te constateren, dat hier getracht wordt de feiten van de stakingen met kunst en vliegwerk in overeenstemming te brengen met een "voorhoede-standpunt", waarmee zij in werkelijkheid volstrekt in strijd zijn. Wie weet dat het Zweedse blad "ZENIT", dat voor de publicatie der - oorspronkelijk twee - Zweedse brochures over de stakingen verantwoordelijk is, zich - in het voorwoord - aandient als "een leninistisch tijdschrift, dat echter aan geen enkele organisatie is gebonden", dat wil zeggen volkomen los staat van zowel de officiële Zweedse C.P., als van de radicale vleugel daarvan, alsmede van de Zweedse Maoïsten, die zal allerminst verbaasd zijn. Het "leninisme" van "ZENIT" moet ons inziens verstaan worden in de zin van een soort "neo-leninisme", dat al te specifiek Russische trekken van Lenin's theorie, gegoten in formuleringen waarmee men niets weet aan te vangen, door de voordeur op straat zet, om echter de eigenlijke kern van het leninisme door de achterdeur des te gretiger in huis te halen. Het wordt in feite met zoveel woorden ook door "ZENIT" toegegeven.

Zeer compact en zeer precies wordt het standpunt van de auteurs van het behandelde boekje in de allerlaatste alinea weergegeven. Deze slotalinea luidt als volgt:

"De revolutionaire voorhoede moet de eenheid van actie van de massabeweging, haar zelfstandigheid en haar eigen ontwikkelingsmogelijkheden respecteren en als deel van de massabewegingen optreden, inplaats van te pogen haar van buiten af te controleren en te dirigeren. Alleen op die manier kan de ideologische voorhoede, mits zij een juiste politiek voert, tot de politieke voorhoede worden van de arbeidersklasse en van de andere onderdrukte klassen en lagen."

Ziedaar inderdaad een vat vol tegenstrijdigheden samengeperst in een notedop. Op 'n andere wijze is hetzelfde standpunt weinig regels tevoren aldus samengevat, dat "de kleine revolutionaire groepen, die zich van kleine cellen tot een massapartij ontwikkelen willen, bij de massabewegingen in de arbeidersklasse moeten aanknopen." Wat is de taak van een dergelijke massa-partij? Wat is de taak van een politieke voorhoede? De samenstellers van het boekje zwijgen er in alle talen over en dat is speciaal in hun omstandigheden - na alles namelijk wat zij over het ontstaan, het verloop en het karakter der Zweedse massastakingen hebben meegedeeld - maar het verstandigste wat zij kunnen doen. Laat ons echter in hun plaats enkele mogelijkheden opperen en onderzoeken wat ze waard zijn.

Kan het de taak van de "revolutionaire, politieke voorhoede" zijn, door haar activiteit, haar optreden en haar propaganda de massa-beweging van de grond te krijgen? Het antwoord luidt duidelijk nee, zowel in het licht van de feiten, als in de ogen van onze Zweedse auteurs. Zij zeggen nadrukkelijk, dat de kleine cellen bij de massabewegingen moeten aanknopen om zich tot 'n massapartij te ontwikkelen. Dat betekent, dat in het ontwikkelingsbeeld, dat hun voor ogen staat, de massabewegingen er eerder zijn dan de door hen gewenste massapartij. De gang van zaken bij de Zweedse stakingen in de winter van '69 op '70 bevestigt dat. De gang van zaken elders trouwens ook.

Maar als de massa-bewegingen niet dank zij de een of andere "voorhoede" zijn

ontstaan, wat is dán taak en functie van de "voorhoede"? De Zweedse schrijvers zeggen nadrukkelijk, dat de laatste de zelfstandigheid van de massa-beweging niet mag aantasten, haar niet mag beïnvloeden, haar eenheid van actie niet mag ondergraven, haar niet mag leiden. Maar wat moet zij dan? Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat de Zweedse auteurs op het - ook door Lenin gehuldigde - standpunt staan, dat de spontane massa-bewegingen van de arbeiders nooit meer dan een zogenaamd economisch karakter kunnen hebben en dat er daarom 'n politieke voorhoede nodig is om er - met de nodige omzichtigheid, zoals de Zweedse auteurs bepleiten - een politieke betekenis aan te geven. Waartoe die omzichtigheid? Omdat onze Zweedse auteurs, naar hun boekje bewijst, zéér wel weten, dat iedere politieke benadering van de massa-bewegingen de dood van die massa-bewegingen in zich bergt. De enige taak, die van hun standpunt uit voor de voorhoede is weggelegd, dat is een taak, die de eenheid van actie in gevaar brengt, die de voorhoede, naar zij zelf verklaren, niet in gevaar mag brengen. Indien inderdaad een voorhoede voldoet aan hun eis, dat zij de eenheid en zelfstandigheid der massa-beweging niet mag aantasten, dan kán zij niet als "voorhoede" optreden en zodra zij als voorhoede optreedt brengt zij juist dat in gevaar, wat ook de schrijvers van het boekje als het belangrijkste van de massa-beweging beschouwen.

Waar ligt de oorzaak van deze tegenstrijdigheid, van deze vicieuze cirkel, waarin onze Zweedse brochure-samenstellers zich als een spartelend visje rondwentelen? Inderdaad in hun leninistische opvatting, die een streng onderscheid maakt tussen economische- en politieke actie, een onderscheid, dat in werkelijkheid in het geheel niet bestaat (behalve daar dan, waar de politieke-, dat wil zeggen de burgerlijke revolutie zich nog niet voltrokken heeft, zoals in Rusland voor 1917 !). Wat de "ZENIT"-groep niet ziet, dat is, dat de arbeiders in hun massa-bewegingen tot een machtsvorming geraken, die er onvermijdelijk toe leidt, dat hun optreden zich ook tot een ingreep op het terrein van de produktie uitstrekt. Dergelijke ingrepen, uit de praktische eisen van het klasse-optreden resulterend, betekenen een aantasting van-, een ingreep in de bestaande kapitalistische orde, een ingreep, die niet tot stand komt als gevolg van bepaalde politieke zienswijzen, die er integendeel alleen maar toe kunnen bijdragen dergelijke ingrepen zolang mogelijk uit te stellen. Want ingrepen op het gebied van de produktie veronderstellen een klasse-eenheid, die door politieke zienswijzen, interpretaties en standpunten telkens weer kapot wordt gebroken. De omverwerping van het kapitalisme, de vestiging van een ándere produktiewijze, is geen kwestie van politiek inzicht, maar van zelfstandige klasse-activiteit.

"Een massa-beweging", schrijven onze Zweedse auteurs losweg tussen hun meest leninistische uiteenzettingen, "is krachtens haar natuur ideologisch heterogeen". Ze bedoelen met die uitspraak dan, dat de arbeiders, die aan zo'n massa-beweging deelnemen allemaal andere opvattingen over de politiek, de godsdienst, de moraal enz. in hun hoofd hebben. Inderdaad! Wat maakt derhalve, dat ze als een gesloten eenheid optreden? Niet hun godsdienstige overtuiging, niet hun moraal of hun maatschappij-beschouwing, niet de politiek, maar hun gemeenschappelijke proletarische situatie. Dat laat de praktijk eenvoudig zien. Maar die praktijk, die doodgewone werkelijkheid belet onze Zweedse schrijvers niet om te beweren dat "de massa-beweging niet in de plaats van een politieke organisatie treden kan" (blz. 123). In één adem laten ze er op volgen, dat de politieke organisatie niet in de plaats van de massa-beweging kan treden. Ze bedoelen daar kennelijk mee, dat er naast de massa-beweging óók nog een politieke organisatie nodig is. Waarom? Omdat zij - en ze laten het op blz. 123 duidelijk blijken - het socialisme opvatten als een zaak van een (uiteraard nieuwe) staatsmacht. Voor hen is inderdaad de vervanging van het kapitalisme door het socialisme een politieke zaak en om die politieke zaak te verwezenlijken heeft men - en ook dat zeggen ze ronduit - inderdaad een organisatie nodig, waarbinnen inzake ideologische kwesties éénvormig wordt gedacht.

Daarmee zijn we dan meteen bij een ander kardinaal punt aangeland, het laatste dat we hier aan de orde willen stellen. In het besproken boekje - we hebben het daareven al geciteerd - wordt gesproken van een "bewuste voorhoede". De auteurs karakteriseren als zodanig de stakingsbeweging, ofschoon ze even later het begrip "voorhoede" in tegenstelling en naast de massa-bewegingen hanteren. Maar dat gebrek aan konsekventie intersseert ons minder. Het is een direct gevolg van de tegenstrijdigheden, die we al behandeld hebben. Waarop we hier nog willen wijzen is de "bewustheid", die de schrijvers bij de stakers constateren, een "bewustheid", die ze totaal anders interpreteren dan het naar onze mening is toegestaan. Waarvan de Zweedse stakers zich inderdaad bewust zijn, dat is hun kracht. En ze zijn zich daarvan bewust, doordat die kracht zich bij hun gezamenlijk en zelfstandig optreden openbaart. Als de auteurs van het boekje over de bewustheid van de arbeiders spreken dan hebben ze kennelijk een soort van politieke bewustheid op het oog, een politieke bewustheid, waarvan ze zelf bij hun schilderijen hebben aangetoond, dat ze totaal afwezig was, getuige bijvoorbeeld de illusies over de houding der Zweedse Arbeidersregering.

De auteurs van het boekje menen dat de door de stakers toegepaste strijdvormen het gevolg zijn van opvattingen, van ideeën. Dat komt er op neer, dat het bewustzijn hun strijd zou bepalen. In werkelijkheid is het zo, dat hun strijd bepalend is voor hun bewustzijn. Niet de ideeën der arbeiders bepalen hun strijd, doch hun klasse-ervaringen. Vandaar, dat we in de aanvang van dit opstel zo de nadruk er op hebben gelegd, dat de strijd in Kiruna en Göteborg niet uit de lucht is komen vallen en dat andere klasseconflicten er aan vooraf zijn gegaan. De schrijvers van dit boekje weten dat ook wel en noemen die andere stakingen eveneens. Hun betekenis voor de latere strijd wordt door hen echter volkomen anders gezien dan wij het doen.

Als de schrijvers van het boekje - terecht - verklaren, dat de geest van de overeenkomst van Saltsjöbaden in Zweden verdwenen is, dan bedoelen zij, geloven wij, toch heel wat anders dan wij. Zij zien het zo, dat met één slag in de hoofden der Zweedse arbeiders al het spinrag verjaagd is van het verleden. Wij geloven daar niet aan. Het verdwijnen van de geest van Saltsjöbaden is naar onze overtuiging een direct gevolg van het feit, dat de maatschappelijke ontwikkeling van het land inplaats van de arbeidersbeweging, de beweging der arbeiders op de dagorde heeft geplaatst en de beweging der arbeiders nu eenmaal gehoorzaamt aan andere ontwikkelingswetten dan waaraan de Zweedse vakbeweging of de Zweedse sociaal-democratie is onderworpen. De periode van de strijd op basis van het Zweedse kapitalisme en volgens de spelregels die bij dat soort van strijd behoren, is afgelopen. Een nieuwe periode breekt aan. Het spinrag is nog niet verdwenen, maar het zelfstandig optreden van de arbeiders is niettemin een onontkoombare noodzaak. Naarmate dat zelfstandig proletarisch optreden zich door zal zetten, zal ook het geloof aan de een of andere "voorhoede" hoe langer hoe meer tanen. Wat de zogenaamde "voorhoede" als haar taak en functie beschouwt zal een onmogelijkheid blijken en wat de arbeiders waarschijnlijk nog geruime tijd als "een onmogelijke taak" zal voorkomen, zal niettemin door hen in de praktijk worden opgelost en vervuld.

=====